

UCHWAŁA NR 6718/23
ZARZĄDU WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO
Z DNIA 8 MARCA 2023 ROKU

W SPRAWIE:

przyjęcia sprawozdania z działalności Zespołu Świętokrzyskich i Nadnidziańskich Parków Krajobrazowych za 2022 rok oraz skierowania przedmiotowego dokumentu na posiedzenie Komisji Rolnictwa i Ochrony Środowiska Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego.

NA PODSTAWIE:

art. 41 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 2094), uchwała się co następuje:

§ 1

Przyjmuje się sprawozdanie z działalności Zespołu Świętokrzyskich i Nadnidziańskich Parków Krajobrazowych za 2022 rok, które stanowi załącznik nr 1 do niniejszej uchwały oraz kieruje się przedmiotowy dokument na posiedzenie Komisji Rolnictwa i Ochrony Środowiska Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Dyrektorowi Zespołu Świętokrzyskich i Nadnidziańskich Parków Krajobrazowych w Kielcach.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

MARSZAŁEK
WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO

ANDRZEJ BĘTKOWSKI
(dokument podpisano elektronicznie)

Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr 6718/23
Zarządu Województwa Świętokrzyskiego z dnia 8 marca 2023 r.

Sprawozdanie
z działalności Zespołu Świętokrzyskich
i Nadnidziańskich Parków Krajobrazowych
w Kielcach
za 2022 rok

Kielce, styczeń 2023 r.

Podstawowe zadania realizowane przez Zespół Świętokrzyskich i Nadnidziańskich Parków Krajobrazowych w 2022 roku dotyczyły w szczególności:

- ochrony przyrody, walorów krajobrazowych oraz wartości historycznych i kulturowych,
- organizacji działalności edukacyjnej,
- współdziałania w zakresie ochrony przyrody z innymi jednostkami organizacyjnymi,
- realizacji projektu LIFE17 NAT/PL/000018 pn. „Renaturyzacja Śródlądowej Delt Rzeki Nidy”,
- utrzymania trwałości projektu LIFE13 NAT/PL/000038 pn. „Ochrona cennych siedlisk przyrodniczych na Ponidziu”,
- zakończenia budowy i otwarcia Ośrodka Edukacji Przyrodniczej na Ponidziu w m. Umianowice gm. Kije. Obiekt został sfinansowany ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego,
- realizacji zadania „Rewitalizacja oraz funkcjonowanie kolejki wąskotorowej Ponidzie” ze środków Samorządu Województwa Świętokrzyskiego oraz samorządów powiatowych i gminnych.

I. W zakresie ochrony przyrody, walorów krajobrazowych oraz wartości historycznych i kulturowych, realizowane były następujące zadania:

1. Plany ochrony parków krajobrazowych.

W 2022 roku ZŚiNPK kontynuował zadania z zakresu sporządzania projektów planów ochrony dwóch Parków Krajobrazowych:

- Cisowsko-Orłowińskiego Parku Krajobrazowego,
- Jeleniowskiego Parku Krajobrazowego.

Zadanie obejmowało sporządzenie koncepcji ochrony zasobów, tworów i składników przyrody oraz wartości kulturowych parku krajobrazowego oraz określenie strategicznych celów ochrony parku krajobrazowego. Ponadto uzupełniono i zweryfikowano bazę danych GIS oraz mapy tematyczne dotyczące diagnozy stanu i strategii ochrony. Określono sposoby ochrony poszczególnych komponentów środowiska przyrodniczego i kulturowego Parku.

Opracowano syntezę projektu planu ochrony w formie operatu generalnego.

Sporządzono projekt uchwały Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego w sprawie ustanowienia planu ochrony dla Parku wraz z załącznikami. Przygotowano i przekazano do Sejmiku Województwa materiały pozwalające na ustanowienie planu ochrony Parku Krajobrazowego.

Obecnie projekt planu ochrony Cisowsko - Orłowińskiego Parku Krajobrazowego poddany jest procedurze konsultacji społecznych. Został także skierowany do uzgodnienia z Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska w Kielcach i przekazany do zaopiniowania przez Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Zadanie będzie realizowane również w I kwartale 2023 r.

W związku z koniecznością kontynuacji działań w zakresie opracowania projektów planów ochrony dla pozostałych parków krajobrazowych w 2022 r. uzyskano dotację z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Kielcach na sporządzenie projektu planu ochrony dla Jeleniowskiego Parku Krajobrazowego.

We wrześniu 2022 roku rozpoczęto realizację tego zadania, zebrano materiały niepublikowane i opracowania publikowane, dane dotyczące wyszczególnienia wód, ich kategorii, przynależności do dorzecza i regionu wodnego, ustalenia planów gospodarowania wodami oraz rozpoczęto inwentaryzację zasobów, tworów

i składników przyrody, walorów krajobrazowych oraz wartości kulturowych – w zakresie niezbędnym do zaplanowania ochrony.

Prace nad opracowaniem projektu planu ochrony dla Parku Krajobrazowego będą prowadzone również w 2023 roku.

2. Inwentaryzacje.

Istotnym kierunkiem działalności Zespołu Parków była realizacja zapisów art. 107 pkt. 2 ust. 1-3 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2022 r. poz. 916 z późn. zm.) w zakresie inwentaryzacji i gromadzenia dokumentacji dotyczącej zasobów przyrodniczych, wartości historycznych i kulturowych parków krajobrazowych i ich otulin. Prace prowadzono przez cały rok.

W 2022 roku zaktualizowano dokumentację inwentaryzacyjną dla 5 Parków Krajobrazowych: Chęcińsko-Kieleckiego, Jeleniowskiego, Szanieckiego, Nadnidziańskiego i Kozubowskiego oraz ich otulin w zakresie: wartości kulturowych, historycznych, etnograficznych, krajobrazowych, obiektów zagospodarowania turystycznego oraz zasługujących na ochronę tworów i składników przyrody nieożywionej. Uzyskane w terenie informacje dotyczące lokalizacji obiektów, ich charakterystyki i parametrów zamieszczono w kartach ewidencyjnych obiektów. Określono również istniejące i potencjalne zagrożenia. Karty ewidencyjne zinwentaryzowanych obiektów sporządzono także w wersji elektronicznej. Obiekty naniesiono na mapy cyfrowe za pomocą odbiornika GPS, co umożliwiło aktualizację bazy danych w systemie GIS.

Dla obszaru Chęcińsko-Kieleckiego, Jeleniowskiego, Szanieckiego, Nadnidziańskiego i Kozubowskiego Parku Krajobrazowego zaktualizowano posiadaną ewidencję i założono nowe karty dla 133 obiektów w tym o charakterze historycznym, kulturowym, etnograficznym oraz krajobrazów ekologicznych.

Zaktualizowano również materiały inwentaryzacyjne dla 73 obiektów mających znaczenie dla ochrony przyrody, krajobrazu i zagospodarowania turystycznego, w tym dla:

- 29 pomników przyrody, 9 rezerwatów przyrody („Skowronno”, „Krzyżanowice”, „Pieczyska”, „Winiary Zagojskie”, „Grabowiec”, „Skotniki Górne”, „Skorocice”, „Przęślin”, „Góry Wschodnie”), 8 użytków ekologicznych („Binek”, „Wąwóz”, „Ciąg bagien śródleśnych”, „Stone źródło w Szczerbakowie”, „Górki I”, „Górki II”, „Winiary”, „Pasturka”) z terenu Nadnidziańskiego Parku Krajobrazowego,
- obiektów zagospodarowania turystycznego (np.: przystanki turystyczne, wiaty turystyczne, miejsca rekreacyjne, parkingi przydrożne, przystanie kajakowe) z terenu Chęcińsko-Kieleckiego, Jeleniowskiego, Szanieckiego, Nadnidziańskiego i Kozubowskiego Parku Krajobrazowego i ich otulin, między innymi w miejscowościach: Wiślica, Nowy Korczyn, Stradów, Bronina, Żerniki,
- zasługujących na ochronę tworów i składników przyrody nieożywionej z terenu Szanieckiego, Nadnidziańskiego i Kozubowskiego Parku Krajobrazowego i ich otulin, takich jak: wąwóz lessowy w Kozubowie, wąwóz lessowy w Czarkowach, odsłonięcia gipsów w Woli Zagojskiej.

Założono także 38 kart ewidencyjnych dla:

- stanowisk chronionych gatunków roślin z terenu Nadnidziańskiego Parku Krajobrazowego takich jak: kruszczyk drobnolistny, len włochaty, kosaciec syberyjski, mieczyk dachówkowaty i sasanka łąkowa,
- zasługujących na ochronę tworów i składników przyrody nieożywionej z terenu Chęcińsko-Kieleckiego, Jeleniowskiego, Szanieckiego, Nadnidziańskiego i Kozubowskiego Parku Krajobrazowego i ich otulin, takich jak: wąwóz w drodze

w Starym Korczynie, odsłonięcie margli w Skotnikach Dolnych, odsłonięcie skalne na Górze Grabina, wychodnie skalne w Jeleniowie,

- obiektów zagospodarowania turystycznego (np.: przystanki turystyczne, tarasy widokowe, parkingi leśne i przydrożne) z terenu Chęcińsko-Kieleckiego, Jeleniowskiego, Szanieckiego, Nadnidziańskiego i Kozubowskiego Parku Krajobrazowego i ich otulin, między innymi w miejscowościach: Wronów, Kielce, Jaworzna, Łagiewniki, Wola Chroberska, Wiślica.

3. Zabiegi ochrony czynnej.

Wykonano zabiegi ochrony czynnej wokół 3 pomników przyrody: kopuły gipsowej w Wiślicy, gm. Wiślica, odsłonięcia geologicznego w Gackach, gm. Pińczów, jaskini w Leszczach, gm. Pińczów oraz na terenie użytku ekologicznego – kurhanu – w Miernowie, gm. Złota, a także na obszarze rezerwatu przyrody „Skorocice” z terenu Nadnidziańskiego i Kozubowskiego Parku Krajobrazowego. Przeprowadzone prace obejmowały usuwanie samosiewów drzew i krzewów przysłaniających te obiekty oraz wykoszenie roślinności zielnej.

4. Ochrona dóbr kultury materialnej.

W ubiegłym roku wykonano zabiegi pielęgnacyjne polegające na usuwaniu odrostów drzew i krzewów przy zabytkowej figurze św. Agaty w Skowronnie Dolnym.

Przygotowano i przekazano do Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach wniosek o udzielenie w roku 2023 dotacji celowej na dofinansowanie prac konserwatorskich przy wyżej wymienionym obiekcie.

W związku z bardzo złym stanem technicznym figury, przeprowadzono jej demontaż i zabezpieczono obiekt przed niekorzystnym wpływem czynników atmosferycznych. Zadanie będzie kontynuowane w 2023 roku.

5. Oznakowanie granic parków krajobrazowych.

W roku ubiegłym zakończono prace polegające na oznakowaniu granic 8 parków krajobrazowych. W 2022 roku przeprowadzono kontrolę 62 tablic stanowiących oznakowanie granic wszystkich parków krajobrazowych w terenie.

6. Realizacja innych zadań z zakresu ochrony przyrody.

W ramach kontynuacji zadania dotyczącego inwentaryzacji gniazd bociana białego na obszarze Nadnidziańskiego Parku Krajobrazowego, wykonano zabiegi ochronne przy gnieździe bociana białego w miejscowości Kowala.

Przeprowadzono reintrodukcję jaskra iliryskiego ze stanowiska gatunku w Miernowie, gmina Złota do rezerwatu przyrody Skorocice.

Podjęto działania w celu utworzenia na terenie Gminy Pińczów użytku ekologicznego. W efekcie prowadzonych starań Rada Miejska w Pińczowie podjęła w dniu 22 czerwca 2022 r. Uchwałę Nr XLII/443/2022 w sprawie ustanowienia użytku ekologicznego o nazwie „Winiary” położonego na terenie Nadnidziańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu i Nadnidziańskiego Parku Krajobrazowego.

7. Lustracje terenowe.

Dokonano lustracji 48 form ochrony przyrody, w tym: rezerwatów przyrody, pomników przyrody, użytków ekologicznych z terenu Nadnidziańskiego i Kozubowskiego Parku Krajobrazowego. Uzyskane w terenie informacje posłużyły do aktualizacji kart ewidencyjnych tych form w zakresie: czytelności granic, ich zgodności z dokumentacją mapową, stanu zachowania przedmiotów ochrony,

oznakowania, występujących zagrożeń i potrzeb dotyczących prowadzenia ochrony czynnej.

8. Inne zadania.

W związku z kontynuacją działań podjętych w 2021 r., zmierzających do utworzenia we wschodniej części województwa świętokrzyskiego Sandomiersko – Nadwiślańskiego Parku Krajobrazowego, przeprowadzono 18 spotkań informacyjnych z przedstawicielami samorządów lokalnych położonych na obszarze proponowanego parku krajobrazowego, w Gminach: Samborzec, Sandomierz, Tartów, Ożarów, Wilczyce, Obrazów, Koprzywnica, Łoniów, Opatów, Zawichost, Dwikozy. Podczas spotkań prezentowano walory przyrodnicze, historyczne, kulturowe oraz krajobrazowe terenów proponowanych do objęcia ochroną, a także przepisy, które będą obowiązywać na jego obszarze. Prace związane z ustanowieniem parku będą kontynuowane w 2023 roku.

II. Organizacja działalności edukacyjnej.

1. Edukacja ekologiczna prowadzona w salach edukacyjnych i w placówkach oświatowych.

Edukację ekologiczną jednostki prowadzono w ramach opracowanego i przyjętego do realizacji, zaktualizowanego na dany rok „Programu edukacji przyrodniczej Zespołu Świętokrzyskich i Nadnidziańskich Parków Krajobrazowych”. Program na lata 2019-2022 dostosowano do bieżących potrzeb szkół i placówek oświatowych oraz możliwości Zespołu Parków.

a/ Edukacja ekologiczna prowadzona w salach edukacyjnych.

Bazą edukacyjną jednostki w 2022 r. były sale edukacyjne w siedzibach Zespołu w Kielcach i Krzyżanowicach Średnich k/Pińczowa, a od listopada ub.r. także w Umianowicach gm. Kije. W roku ubiegłym zajęcia w salach edukacyjnych uzupełniane były zajęciami prowadzonymi na wytyczonych przy obiektach ścieżkach dydaktycznych oraz przystosowanych do tych celów „wiatach”, a także urozmaicane wycieczkami na położone w bliskiej odległości obszary rezerwatów przyrody oraz innych obiektów przyrodniczych. W warsztatach uczestniczyło ponad 5,7 tys. osób.

b/ Prelekcje dla dzieci i młodzieży z przedszkoli, szkół podstawowych i ponadpodstawowych.

Tematyka prelekcji obejmowała zagadnienia związane z ochroną przyrody i krajobrazu oraz z zanieczyszczeniem środowiska i zmianami klimatu. Prelekcje przeprowadzono w placówkach oświatowych, szkolno-wychowawczych i kulturalnych. Ze względu na występującą sytuację epidemiczną zajęcia prowadzono również w formie on-line. Ogółem w tej formie edukacji uczestniczyło blisko 4,4 tys. osób.

2. Konkursy i quizy ekologiczne.

a/ Konkurs „Zimowy przyjaciel leśnych stworzeń”.

Przygotowano I edycję wojewódzkiego konkursu organizowanego dla: przedszkolaków w wieku 5-6 lat oraz uczniów szkół podstawowych kl. I-III i kl. IV-VII.

Zespół uczestniczący w konkursie miał za zadanie przygotowanie jednej pracy plastycznej przedstawiającej pomoc zwierzętom w okresie zimowym. Wykonanie pracy musiało poprzedzić wyjście w teren i zapewnienie faktycznej pomocy zwierzętom w przetrwaniu zimy, którą grupa dodatkowo musiała zrelacjonować

w formie: filmu amatorskiego, prezentacji multimedialnej, reportażu lub albumu. Technika wykonania prac była dowolna (farby, plastelina, kredki, bibuła, itp.).

Na konkurs wpłynęło 55 prac przygotowanych przez 999 uczniów.

b/ Konkurs plastyczny pn. „Krajobraz – doświadczam w pełni”.

W związku z Dniem Krajobrazu, przypadającym w dniu 20 października, zorganizowano konkurs plastyczny dla klas I-III szkół podstawowych, pn. „Krajobraz – doświadczam w pełni”.

Zadaniem uczestników było samodzielne wykonanie, w dowolnej technice, pracy plastycznej przedstawiającej krajobraz, który najbardziej przykuł uwagę dziecka w terenie i najbardziej mu się spodobał oraz dołączenie do tej pracy albumu zawierającego 3 zdjęcia przedstawiające krajobrazy, na które dziecko zwróciło uwagę podczas wypraw w teren. W konkursie uczestniczyło 215 uczniów klas I-III szkół podstawowych z terenu województwa świętokrzyskiego.

c/ Konkurs plastyczny pn. „Poszukiwacze wiosny”.

Zorganizowano II edycję konkursu plastycznego pn. „Poszukiwacze wiosny”. W konkursie uczestniczyło 861 przedszkolaków w wieku 5-6 lat z terenu województwa świętokrzyskiego. Zadaniem uczestników było samodzielne wykonanie, pod opieką nauczyciela, dowolną techniką, pracy plastycznej przedstawiającej oznaki nadejścia wiosny, zaobserwowane przez dzieci w terenie. Do pracy należało dołączyć także 3 zdjęcia przedstawiające działania dziecka ukierunkowane na poszukiwanie oznak wiosny.

d/ Konkurs „Drogami Ponidzia”.

We współpracy z Buskim Samorządowym Centrum Kultury, zorganizowano XI edycję konkursu fotograficznego, w ramach XXVI Ogólnopolskiego Przeglądu Fotograficznego „Ponidzie 2022”.

Na zorganizowany przez naszą jednostkę konkurs fotograficzny, wpłynęło 71 prac 24 fotografów z całej Polski. Wyróżniono 3 autorów najpiękniejszych fotografii.

e/ Udział w organizacji konkursów.

Współpracowano z Zespołem Parków Krajobrazowych Województwa Wielkopolskiego przy organizacji XXI edycji konkursu ogólnopolskiego pn. „Poznajemy Parki Krajobrazowe Polski”. Przygotowano materiały do kompendium wiedzy o wybranych parkach krajobrazowych Polski.

Uczestniczono również w organizacji konkursów: „Świętokrzyskie memu sercu bliskie – szlakiem Puszczy Jodłowej” w Szkole Podstawowej Nr 18 w Kielcach, „Drugie życie odpadów” w Szkole Podstawowej w Chęcinach, „Eko-maniacy” w Przedszkolu Samorządowym Nr 39 w Kielcach oraz „Bliżej ekologii” w Zespole Szkół Elektrycznych w Kielcach.

f/ Quizy.

W ramach utrwalenia wiedzy o parkach krajobrazowych zorganizowano 504 quizy o charakterze ekologicznym. Były one przeprowadzane podczas: prelekcji, zajęć warsztatowych oraz wycieczek.

3. Inne formy edukacji.

a/ Wycieczki trasami ścieżek dydaktycznych – rajdy piesze, wycieczki.

Pracownicy Zespołu zapewnili przewodnictwo na trasach ścieżek dydaktycznych położonych na obszarach chronionych województwa świętokrzyskiego w trakcie 57 wycieczek i rajdów, w których uczestniczyło 1 889 osób.

b/ Udział w imprezach plenerowych, akcjach ekologicznych, warsztatach.

- „Dary Świętokrzyskich Lasów”

Uczestniczo w ósmej edycji plenerowej imprezy edukacyjno – promocyjnej pn.: „Dary Świętokrzyskich Lasów” organizowanej przez świętokrzyskich leśników dla mieszkańców Kielc i regionu, a także turystów odwiedzających nasze województwo oraz miłośników grzybobrania. Pracownicy Zespołu Parków na stoisku edukacyjno – promocyjnym organizowali gry, zabawy, konkursy. Celem przedsięwzięcia była promocja skarbów natury kryjących się w świętokrzyskich lasach. Uczestniczyło w niej również wielu grzybiarzy na terenie Nadleśnictw: Daleszyce, Łągów i Zagnańsk.

- „Międzynarodowy Dzień Krajobrazu”

Pracownicy naszej jednostki aktywnie włączyli się w obchody „Dnia Krajobrazu”, którego ubiegłoroczna edycja odbyła się pod hasłem „Krajobraz: doświadczam w pełni”. Z tej okazji, poza konkursem, zorganizowano spacer krajobrazowe: dla Szkoły Podstawowej Integracyjnej nr 11 w Kielcach po zakątkach Leśnictwa Gruchawka, Zespołu Szkół Specjalnych nr 1 w Kielcach po urokliwych terenach Chęcińsko – Kieleckiego Parku Krajobrazowego w rejonie wzgórza Karczówka oraz Przedszkola Samorządowego nr 42 po terenie Cisowsko – Orłowińskiego Parku Krajobrazowego w okolicach Ośrodka Edukacyjno – Rekreacyjnego w Niwach Daleszyckich.

Podczas spacerów przekazywano uczestnikom wiedzę na temat krajobrazu, w tym jego roli i funkcji jakie pełni, a także znaczenia dla jakości naszego życia oraz konieczności jego ochrony.

- Akcja „Sprzątanie Świata”

Przeprowadzono akcję sprzątania fragmentu terenu ścieżki dydaktycznej „Bogucice – Grabowiec - Gacki” w obrębie wyrobiska gipsów w Gackach z przedstawicielami Polskiego Związku Wędkarskiego oraz uczniami Zespołu Placówek Oświatowych w Gackach.

W trakcie prowadzonych prac porządkowych pracownicy Zespołu Parków zachęcali uczestników do podejmowania działań w celu ograniczenia ilości wytwarzanych odpadów i ich odpowiedniej segregacji.

Przeprowadzono również specjalne zajęcia edukacyjne na temat akcji „Sprzątania Świata” dla uczniów z Zespołu Szkół Specjalnych nr 1 w Kielcach.

- Akcja „Sprzątanie Nidy”

W 2022 r. pracownicy naszej jednostki przeprowadzili akcje sprzątania rzeki Nidy na odcinku od Chrobrza do Wiślicy. Uczestnicy, płynąc kajakami zbierali do worków odpady pozostawione przez ludzi biesiadujących nad brzegami rzeki. Podjęte działania przyczyniły się do ich usunięcia z koryta rzeki Nidy na sprzątanym odcinku.

c/ Organizacja praktyk dla studentów.

W 2022 roku zorganizowano w naszej jednostce staż dla 1 osoby oraz praktyki zawodowe dla 10 studentów Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach.

W 2022 roku, pomimo panującej pandemii, z różnych form edukacji ekologicznej skorzystało ponad 18 tysięcy osób.

4. Działalność wydawnicza.

Na potrzeby prowadzonej działalności popularyzatorskiej i promocji regionu, Zespół Świętokrzyskich i Nadnidziańskich Parków Krajobrazowych wydał publikację pt. „Monografia Suchedniowsko - Oblęgarskiego Parku Krajobrazowego”, w nakładzie 500 egzemplarzy.

Wydano również zeszyt edukacyjny pt.: „Świętokrzyskie i Nadnidziańskie Parki Krajobrazowe”, w nakładzie 7000 egzemplarzy, przy dofinansowaniu ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Kielcach.

III. Współdziałanie w zakresie ochrony przyrody z innymi jednostkami organizacyjnymi.

1. Współpraca z samorządami gminnymi i powiatowymi.

Przygotowano wnioski do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla miasta Pińczów i gmin: Pierzchnica, Chęciny, Raków, Pińczów oraz opinie do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla miasta i gminy Pińczów.

Przygotowano również wnioski do zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego dla gminy Pińczów oraz opinie do zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego dla gmin Pińczów i Nowa Słupia.

IV. Realizacja projektu LIFE17 NAT/PL/000018 pn. „Renaturyzacja Śródlądowej Deltę Rzeki Nidy”.

W 2022 roku kontynuowano realizację projektu LIFE17 NAT/PL/000018 pn. „Renaturyzacja śródlądowej delty rzeki Nidy”:

- Zakupiono 2 nieruchomości gruntowe (łąki, pastwiska, nieużytki) w obrębie Umianowice, gmina Kije o łącznej powierzchni 0,93 ha, niezbędne do prowadzenia zabiegów ochrony czynnej w zakresie zachowania siedlisk i gatunków oraz poprawy warunków hydrologicznych delty, za łączną kwotę 18 600,00 zł. Pozyskano zgody od prywatnych właścicieli oraz Skarbu Państwa na realizację działań ochrony czynnej.
- Rozpoczęto prace konserwacyjne na starorzeczach i zbiornikach eutroficznych na obszarze śródlądowej delty rzeki Nidy mające na celu przywrócenie ich naturalnego charakteru. Polegają one na odspojeniu zalegających w czaszy rozlewiska osadów organicznych oraz naniesionych osadów mineralnych i obumarłej roślinności, a następnie rozplantowaniu urobku po terenie. Zakończono pracę w obrębie starorzeczka i zbiornika eutroficznego o łącznej pow. 1,32 ha. Pozostałe prace zostaną zakończone w I kwartale 2023 r.
- Rozpoczęto prace konserwacyjne w obrębie starego koryta Starej Nidy (na odcinku o długości 3,8 km, nieobjętym wcześniej prowadzoną konserwacją). Polegają one przede wszystkim na hakowaniu dna z korzeniącą się w nim roślinności, usunięciu przetamowań utrudniających przepływ i migrację ryb, usunięciu z koryta powalonych drzew oraz wbudowaniem ich części w brzeg w taki sposób, aby stanowiły naturalną kryjówkę dla ryb. W ramach działania wykonana zostanie również konserwacja przepustu okularowego

zlokalizowanego na cieku, a także konserwacja rurociągu krytego łączącego Starą Nidę ze Smugą Umianowicką oraz zasypanie nielegalnego przekopu zaburzającego stosunki wodne w ciekach. Prace zostaną zakończone w I kwartale 2023 r.

- Uzyskano pozwolenie wodnoprawne, operat wodnoprawny, instrukcję gospodarowania wodą na pobór wody z rzeki Nidy na śluzie powyżej jazu w Rębowie, a także na piętrzenie i gospodarowanie wodą na pięciu budowlach wodnych tj. na trzech odremontowanych przepustach z piętrzeniem na Smudze Umianowickiej, na odremontowanym syfonie z zastawką na Cieku od Wierzbicy pod Doprowadzalnikiem oraz na zastawce na łączniku w/w cieków. Realizacja w/w pozwolenia przyczyni się do utrzymania optymalnych warunków siedliskowych obszaru śródlądowej DeltY rzeki Nidy.
- Przeprowadzono wycinkę drzew, krzewów i ich podrostów wraz z karczowaniem i zagospodarowaniem terenu po wycince między innymi na powierzchni objętej wypasem. Działanie objęło powierzchnię 9,34 ha i było niezbędne do odtworzenia siedlisk przyrodniczych o charakterze otwartych łąk - tj. łąk ekstensywnie użytkowanych. Wycinką objęto również grunty, na których planowana jest realizacja ścieżek edukacyjnych.
- Wykoszono łąki na powierzchni ponad 100 ha wraz z usunięciem powstałej biomasy, co było niezbędne do odtworzenia łąk potrzebnych dla zwiększenia populacji ptaków siewkowatych.
- Usunięto zwarte płyty trzcinowisk na powierzchni ok. 13 ha.
- Zamontowano 10 platform gniazdowych dla bociana białego na czynnych i nieczynnych słupach energetycznych oraz drzewie w obrębie miejscowości Umianowice i Rębów.
- Zakupiono 9 szt. krów rasy Hereford i rozpoczęto ich wypas na pow. 13 ha w obszarze DeltY Umianowickiej. Powierzchnię wygradzono przy pomocy pastucha elektrycznego umocowanego na słupach betonowych. Wykonano wiatę dla bydła oraz zakupiono polowy system badania bydła wraz z poskromem.
- We współpracy z Instytutem Ochrony Przyrody Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, kontynuowano hodowlę gatunków chronionych: mały słodkowodny, ślimaków, gadów i płazów, niegdyś licznie występujących na terenie DeltY. Przeniesiono kontenery hodowlane z Krzyżanowic Średnich do nowo powstałego obiektu w Umianowicach.
- Wypuszczono 20 osobników traszki grzebieniastej do stawików przygotowanych w 2021 r.
- Wykonano 1 staw, jako przyszłe miejsca rozrodu płazów, zwłaszcza reintrodukcji kumaka nizinnego. Do stawu wsiedlono 42 osobniki zatoczka łamliwego pochodzące z hodowli kontenerowej.
- Prowadzono prace pielęgnacyjne na plantacji nasiennej obejmującej gatunki murawowe, takie jak: sierpik różnolistny, dziewięciśń popłocholistny, szyplin jedwabisty, dyptam jesionolistny, wisienka stepowa i len włośchaty. Plantację przeniesiono z Krzyżanowic Średnich do Umianowic.
- Pozyskano niezbędne zgody na wycinkę oraz nasadzenia gatunkami chronionymi w obrębie murawy kserotermicznej znajdującej się w rezerwacie archeologicznym w miejscowości Stawy. Przeprowadzono wycinkę drzew i krzewów zarastających chronione siedlisko.
- W sposób ciągły prowadzono monitoring przyrodniczy i hydrologiczny wpływu działań projektu przez: Zespół Świętokrzyskich i Nadnidziańskich Parków

Krajobrazowych, Instytut Ochrony Przyrody Polskiej Akademii Nauk w Krakowie oraz Uniwersytet Rolniczy w Krakowie.

- Przeprowadzono wspólnie z Policją i Strażą Pożarną, Oddziałem Polskiego Związku Wędkarskiego oraz Kołami Łowieckimi patrole prewencyjne obszaru Delt Umianowickiej oraz prelekcję dotyczącą szkodliwości i zagrożeń związanych z kłusownictwem.
- Przeprowadzono 23 warsztaty jednodniowe, w których uczestniczyło 997 uczniów przedszkoli, szkół podstawowych oraz ponadpodstawowych, a także 2 prelekcje dla 43 uczniów szkół podstawowych.
- Zorganizowano szkolenie dla 34 rolników.
- Rozpoczęto cykl audycji radiowych związanych z tematyką realizowanego projektu.
- Zorganizowano posiedzenie Komitetu Sterującego – organu doradczego utworzonego w ramach projektu.
- Zakupiono rejestratory mobilne wraz z oprogramowaniem służącym do zbierania danych terenowych.
- Wykonano kalendarze na 2023 r. w nakładzie 1500 egzemplarzy.

V. Utrzymanie trwałości projektu LIFE13 NAT/PL/000038 pn. „Ochrona cennych siedlisk przyrodniczych na Ponidziu”.

W celu utrzymania trwałości projektu LIFE13 NAT/PL/000038 pn. „Ochrona cennych siedlisk przyrodniczych na Ponidziu” kontynuowano wypas owiec rasy czarnogłówka i olkuska oraz kóz w typie wszechstronnie użytkowym na obszarach występowania murawy kserotermicznej oraz murawy napiaskowej w miejscowościach: Wola Chrobberska, Pińczów - Wierciszów, Skowronno Dolne i Górne oraz w tzw. świetlistych dąbrowach w Młodzawach Dużych.

W miarę posiadanych możliwości pomagano wypasającym przy usuwaniu niedojadów z terenów wypasowych, przeprowadzano koszenie (ok. 20 ha), w sezonie letnim dowożono zwierzętom wodę, a w sezonie zimowym zapewniono paszę. Przez cały rok zapewniono również opiekę weterynaryjną stad.

Prowadzono zabiegi pielęgnacyjne na plantacji nasiennej w Krzyżanowicach Średnich służące ochronie 6 gatunków roślin: sierpika różnolistnego, dziewięcisiła popłocholistnego, ostnicy Jana, lnu włochatego, wisienki stepowej, dyptamu jesionolistnego oraz kilku, rzadkich w skali kraju, gatunków takich jak: szyplin jedwabisty, wrotycz baldachogroniasty, jastrzębiec żmijowcowaty, czyściec prosty, chaber wełnisty, włóczydło polne, kocimiętka właściwa. Dzięki zabiegom otrzymano nasiona w/w roślin, które posłużą do wysiewu celem wzmocnienia lokalnych populacji.

W związku z przeniesieniem siedziby jednostki z Krzyżanowic Średnich do nowopowstałego Ośrodka Edukacji Przyrodniczej w Umianowicach w październiku 2022 r. przeniesiono plantację nasienną. Obecnie przeprowadzana jest stratyfikacja zimowa nasion celem przygotowania rozsady.

W ramach prowadzonego monitoringu przyrodniczego dokonano oceny stanu populacji 3 gatunków roślin: sierpika różnolistnego, dziewięcisiła popłocholistnego i lnu włochatego. Przeprowadzono lustrację poletek, założonych na 6 stanowiskach w miejscowościach: Skowronno, Pińczów („Serpentyny”, „Wierciszów”), Bogucice („Binek”), Górki, Skorocice, w obrębie których w latach ubiegłych wysiano nasiona i wysadzono siewki wyhodowane na plantacji celem wzmocnienia ich populacji. Na podstawie danych zebranych w terenie opracowano: „Raport z wysiewu chronionych

gatunków na murawach kserotermicznych” oraz „Raport z monitoringu sierpika różnolistnego” za 2022 rok.

Przy współpracy z Regionalną Dyrekcją Ochrony Środowiska w Krakowie przeprowadzono szkolenie dla rolników z Wyżyny Miechowskiej na temat prowadzenia wypasu na murawach kserotermicznych.

VI. Zakończenie budowy i otwarcie Ośrodka Edukacji Przyrodniczej na Ponidziu w m. Umianowice gm. Kije, sfinansowanego ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego.

W 2022 r. kontynuowano realizację Projektu pn.: „Budowa Ośrodka Edukacji Przyrodniczej na Ponidziu w m. Umianowice gm. Kije”, dofinansowywanego z RPO WŚ 2014-2020.

W ramach Projektu, w 2022 r. zakupiono w pobliżu Ośrodka działki o powierzchni 2,70 ha (w sumie 8,13 ha).

Uzyskano zgodę Instytucji Zarządzającej RPO WŚ na rozszerzenie Projektu o rozbudowę zaplecza edukacyjno-technicznego dla pokazowej hodowli rodzimej rasy „gęsi kieleckiej”. Wykonano Program Funkcjonalno-Użytkowy oraz przeprowadzono postępowanie przetargowe i wyłoniono wykonawcę dokumentacji projektowej i robót budowlanych w formule „zaprojektuj i wybuduj”. Rozpoczęcie prac budowlanych planowane jest w I kwartale 2023 r.

W ramach działania zakupiono:

- wyposażenie do prowadzenia zajęć edukacyjnych,
- wyposażenie do części noclegowej,
- wyposażenie gastronomiczne do kuchni i jadalni,
- dodatkowe wyposażenie do Ośrodka.

W dniu 26.08.2022 r. dokonano końcowego odbioru robót. Uzyskano decyzję i zaświadczenia niezbędne do użytkowania obiektu.

W dniu 30 września 2022 r. dokonano uroczystego otwarcia Ośrodka.

Od października 2022 r. w obiekcie odbyły się prelekcje, szkolenia, konferencje, warsztaty i seminaria dla 706 osób, w tym między innymi:

- warsztaty dla uczniów Ośrodka Szkolenia i Wychowania w Pińczowie,
- konferencja Rady ds. Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego organizowana przez Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego,
- I Ogólnopolski Kongres Młodzieżowych Sejmików zorganizowany przez Młodzieżowy Sejmik Województwa Świętokrzyskiego wspólnie z Samorządem Województwa Świętokrzyskiego,
- seminarium dla przedstawicieli Samorządu Gminy Kije, pn.: „Działania na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego prowadzone na rzecz Gminy Kije naszym wspólnym celem”,
- zjazd członków Porozumienia Parków Krajobrazowych Polski dotyczący „Wymiany doświadczeń w dziedzinie ochrony przyrody i prowadzonej edukacji ekologicznej w parkach krajobrazowych”,
- posiedzenie Rady Społeczno – Naukowej Leśnych Kompleksów Promocyjnych „Puszcza Kozienicka” i „Puszcza Świętokrzyska” organizowane przez Regionalną Dyrekcję Lasów Państwowych w Radomiu,
- seminarium pn.: „Działania na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego prowadzone przez ZSiNPK” dla pracowników naukowych Wydziału Przyrodniczego Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach,

- cykl szkoleń związanych z realizacją grantu pn.: „Nadnidziański Park Krajobrazowy przestrzenią dostępną dla osób z niepełnosprawnościami”,
- szkolenie i warsztaty związane z realizacją projektu „Przywrócenie tradycji chowu gęsi kieleckiej w małym gospodarstwie rolnym”,
- posiedzenie komitetu sterującego Life4delta oraz Rady Zespołu Parków.

VII. Prowadzenie działań dotyczących kontynuacji funkcjonowania kolejki wąskotorowej w Jędrzejowie.

Zgromadzenie Wspólników Spółki Świętokrzyska Kolejka Dojazdowa „Ciuchcia Expres Ponidzie” podjęło w dniu 22 czerwca 2020 roku uchwałę o jej likwidacji. Spółka została wykreślona w Krajowego Rejestru Sądowego w maju 2022 roku. Zakres realizowanych zadań dotyczących działalności kolejki w 2022 roku obejmował:

1. Uruchomienie przejazdów pasażerskich.

W dniu 27 maja 2022 r. uruchomiono, po 3 letniej przerwie, przejazdy kolejką wąskotorową na trasie Jędrzejów – Jasionna. Przygotowano ofertę turystyczną dla grup zorganizowanych, a od sierpnia również dla pasażerów indywidualnych tzw. pociągi rozkładowe. Łącznie w okresie sprawozdawczym zorganizowano 24 przejazdy grupowe i 11 rozkładowych. W tym okresie kolejkę odwiedziło łącznie ok. 3600 osób, w tym: 1800 osób to pasażerowie, 1650 osób wzięło udział w zorganizowanych wydarzeniach, a 150 osób byli to m.in. miłośnicy kolejnictwa z kraju i zagranicy oraz turyści.

2. Zabezpieczenie najbardziej zagrożonych obiektów infrastruktury kolejowej.

Sporządzono Program Prac Konserwatorskich dla zabytkowej kuźni, hali napraw wagonów oraz dawnego domku dróżnika na stacji Pińczów. W ramach tego działania wyremontowano również pokrycie dachowe zabytkowej kuźni kolejowej oraz hali napraw lokomotyw.

3. Świadectwo bezpieczeństwa Urzędu Transportu Kolejowego dla zarządcy infrastruktury i przewoźnika kolejowego.

Po spełnieniu wszystkich wymogów wynikających z przepisów kolejowych Urząd Transportu Kolejowego w dniu 18.05.2022 r. wydał świadectwo bezpieczeństwa dla Świętokrzyskiej Kolejki Wąskotorowej Ciuchcia Ponidzie. Świadectwo bezpieczeństwa dla zarządcy infrastruktury i przewoźnika kolejowego wymagało przygotowania wewnętrznych przepisów regulujących funkcjonowanie kolejki.

4. Remont taboru wąskotorowego.

W ramach prac zespołu remontowego wykonano naprawy rewizyjne taboru: lokomotywy oraz dwóch wagonów. Przeprowadzono naprawę lokomotywy Lxd2 polegającą między innymi na: wyremontowaniu wózków, przetoczeniu zestawów kołowych, naprawie układu hamulcowego oraz układu pneumatycznego (zawory, węże, zbiorniki). Wymieniono w układzie silnika: 12 głowic, termostat układu chłodzącego, 2 turbiny powietrzne, wszystkie niezbędne filtry, pompę wtryskową i wtryskiwacze. Naprawiono skrzynie: mechaniczną i hydrauliczną oraz układ elektryczny. Wykonano konserwację kabiny. Wymieniono wszystkie płyny i oleje eksploatacyjne.

Zakończono remont dwóch wagonów pasażerskich Bxhpi. Wyremontowano zarówno wózki wraz z zestawami kołowymi, jak i pudła wagonowe (nadwozia). W ramach tej naprawy wymieniono zawory rozrządowe, przewody hamulcowe, krany

hamulcowe oraz zbiorniki powietrza. Zarówno lokomotywa, jak i wagony zostały odebrane przez Inspektora TDT.

Przeprowadzono naprawę rewizyjną (generalny remont) wagonu typu letniak – wyremontowano zarówno pudło, jak i wózki wagonu. Wykonano badanie techniczne układu pneumatycznego przez inspektora TDT, przekazano zbiornik powietrza pod dozór TDT. Rozpoczęto naprawę rewizyjną wagonu produkcji rumuńskiej Bxhpi, dzięki temu zyska się kolejne 45 miejsc siedzących dla pasażerów. Wykonano przeglądy miesięczne czynnych elementów taboru kolejowego.

5. Remont szlaku kolejowego.

Usunięto drzewa, krzewy i ich podrosty wraz z karczowaniem lub wyfrezowaniem wytypowanych korzeni i pni oraz uporządkowaniem terenu, na szlaku kolejowym na odcinku Jędrzejów – Motkowice (19 km).

W maju 2022 r. uzyskano ekspertyzę szlaku kolejowego (wraz z obiektami infrastruktury kolejowej tj. mosty, przepusty) na odcinku Jędrzejów Wąskotorowy - Jasionna oraz dopuszczenie do ruchu tego odcinka.

Dokonano naprawy przejazdów kolejowych: na drodze powiatowej nr 168 (na Imielno), w Skowronnie, w Borkach, na ul. Górnej i Głowackiego w Jędrzejowie. Naprawiono 8 rozjazdów kolejowych.

Wstawiono słupki hektometrowe na odcinku szlaku Jędrzejów – Motkowice oraz oznakowanie na odcinku Jędrzejów – Jasionna.

W trakcie całego roku wykonywano bieżące prace związane z utrzymaniem czynnego odcinka szlaku kolejowego (sprzątanie, koszenie, pielęgnacja krzewów i drzew, odśnieżanie przejazdów kolejowych, kontrola szlaku pod względem bezpieczeństwa przejazdów).

Łącznie w ubiegłym roku zakupiono 1050 szt. podkładów kolejowych oraz 6 kompletów (każdy po 17 szt.) podrozdzielnic kolejowych do napraw szlaku kolejki. Wymieniono 1010 szt. podkładów na odcinku Jędrzejów – Motkowice. Z tego 880 szt. w ramach prac na odcinku Jasionna – Motkowice.

6. Pozyskanie dofinansowania do szkoleń pracowników, podnoszenie kwalifikacji pracowników.

W ramach tego działania pozyskano dofinansowanie z Krajowego Funduszu Szkoleniowego. Przeszkolono pracowników w następującym zakresie: prowadzący pojazdy kolejowe, kierownik pociągu, obsługa kotłów c.o., obsługa pilarki spalinowej, kierowania ruchem na przejazdach kolejowych. Przeprowadzono pouczenia okresowe pracowników posiadających kwalifikacje kolejowe. Ponadto zatrudniono pracownika w ramach prac interwencyjnych dofinansowanych z Funduszu Pracy.

7. Inicjatywy i działania kulturalno-edukacyjne oraz promocyjne.

W ramach prowadzonej działalności kulturalno – edukacyjnej i promocyjnej zorganizowano akcje i imprezy edukacyjne, wycieczki, warsztaty, gry terenowe dla około 1650 uczestników, takie jak: „Dzień dziecka”, „Czytanie na trawie – piknik kolejowy”, „Piknik wojskowy – wojskowa giełda pracy”, „Stacja wolność”, „Mikołajkowa Ciuchcia”.

8. Ponadto w ramach działalności kolejki:

– dokonano inwentaryzacji części maszyn, urządzeń, garaży, powierzchni i pomieszczeń oraz wyposażenia przejmowanego od Spółki Ciuchcia Expres Ponidzie,

- przeprowadzono zabiegi odchwaszczania szlaku kolejowego na odcinku Jędrzejów Wąskotorowy – Motkowice wraz z członkami Stowarzyszenia Sympatyków Zabytkowej Jędrzejowskiej Kolei Dojazdowej oraz we własnym zakresie,
- prowadzono bieżącą obsługę najemców i dzierżawców,
- wykonano metryki przejazdów, dokonano pomiarów oraz uzyskano je od zarządców dróg,
- pozyskano nieodpłatnie mienie ruchome z MON (2 szt. kuchni polowej, beczka na wodę na przyczepie, przyczepa do ciągnika) – zadanie w trakcie realizacji,
- uporządkowano teren stacji Pińczów oraz stacji Jędrzejów Wąskotorowy, gdzie zebrano i przekazano do utylizacji 29 m³ odpadów.

VIII. Pozostałe zadania.

W 2022 r. Zespół Świętokrzyskich i Nadnidziańskich Parków Krajobrazowych w Kielcach przygotował wniosek pn.: „Nadnidziański Park Krajobrazowy przestrzenią dostępną dla osób z niepełnosprawnościami” do konkursu grantowego dla parków przyrodniczych „Obszar chroniony, obszar dostępny”. Wniosek został pozytywnie oceniony i uzyskał dofinansowanie w kwocie: 519 946,18 zł.

Wymienione wyżej przedsięwzięcie grantowe finansowane jest przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w ramach Działania 4.3 Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020.

Jego celem jest stworzenie dostępnej przestrzeni do cennych przyrodniczo obszarów Ponidzia dla wszystkich osób, niezależnie od wieku, niepełnosprawności i potrzeb. Realizacja jest przewidziana na terenie Nadnidziańskiego Parku Krajobrazowego, jego otuliny oraz Ośrodka Edukacji Przyrodniczej w Umianowicach.

W ubiegłym roku w ramach grantu przeprowadzono specjalistyczne szkolenia dla pracowników naszej jednostki w zakresie pracy z osobami z niepełnosprawnościami, takie jak: z udzielania pierwszej pomocy, savoir-vivre i asystentura osób z niepełnosprawnościami, koordynatora ds. niepełnosprawności oraz uczestniczono w szkoleniu warsztatowym i wizycie studyjnej w Niemczech. Sporządzony został również audyt dostępności strony internetowej naszej jednostki. Zakupiono defibrylator oraz lupy elektroniczne przeznaczone na warsztaty edukacyjne dla osób z niepełnosprawnościami.

Zadanie będzie kontynuowane w roku bieżącym.

W 2022 roku przystąpiono również do realizacji zadania pn. „Przywrócenie tradycji chowu gęsi kieleckiej w małym gospodarstwie rolnym”. Zadanie ma na celu rozpropagowanie wiedzy na temat tradycji chowu gęsi kieleckiej w małych gospodarstwach rolnych oraz zainteresowanie mieszkańców wsi przywróceniem tej tradycji. Współfinansowane jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Przedsięwzięcie obejmowało organizację szkolenia teoretycznego m.in. dla przedstawicieli Kół Gospodyń Wiejskich w Ośrodku Edukacji Przyrodniczej w Umianowicach na temat: historii chowu gęsi, rodzimych ras i odmian gęsi oraz znaczenia gęsi kieleckiej jako rasy zachowawczej. W przedsięwzięciu uczestniczyły 93 osoby. Zainteresowani chowem gęsi kieleckiej mogli również uczestniczyć w warsztatach praktycznych zorganizowanych w gospodarstwie rolnym prowadzącym chów gęsi kieleckiej w okolicach miejscowości Bliżyn.

Podsumowaniem działań przeprowadzonych w ramach zadania w ubiegłym roku były warsztaty kulinarne, prowadzone przez szefa kuchni, zorganizowane również w Ośrodku Edukacji Przyrodniczej w Umianowicach, podczas których uczestnicy poznali właściwości zdrowotne i walory smakowe mięsa gęsiego.

Przedsięwzięcie będzie kontynuowane w 2023 roku.

Zadania przewidziane w planie pracy Zespołu Świętokrzyskich i Nadnidziańskich Parków Krajobrazowych na 2022 rok zostały w całości wykonane.

Kielce, styczeń 2023 r.